

Posudek na disertační práci PhDr. Lenky Krejčové „Možnosti rozvoje sociálních dovedností dospívajících ve středních školách“

Od devadesátých let minulého století jsme v psychologii svědky obratu pozornosti k pozitivním stránkám člověka a lidské společnosti a možnostem jejich rozvíjení. Pojetí práce PhDr. Krejčové, která se zaměřuje na možnosti rozvoje sociálních dovedností u adolescentů, je proto vysoce aktuální a odpovídá současným trendům v psychologii. Výrazný kladem je i to, že tvůrčím způsobem kombinuje přístupy několika psychologických disciplín, konkrétně pedagogické, vývojové, sociální (resp. aplikované sociální) a klinické psychologie. V neposlední řadě je třeba zdůraznit i náročně pojatý výzkum, jehož podstatnou součástí bylo provedení sociálněpsychologického výcviku v několika třídách středních škol.

Práce je velmi obsáhlá, bez příloh má 214 stran. Přepočteno na normostrany by tento rozsah byl cca 300 stran. Je rozdělena na část teoretickou a empirickou, součástí příloh jsou kromě použitých metod a výsledků statistických analýz také příklady technik použitých v rámci sociálněpsychologického výcviku (včetně fotografické dokumentace).

Teoretická část je zpracována velmi přehledně a je především velmi čtivá – málokdy se setkáváme s odborným textem, který by byl nasycen všemi nezbytnými informacemi a zároveň podán s takovou srozumitelností a lehkostí. Může proto zaujmout i čtenáře ne-psychologa, což je z hlediska jeho určení i odborníkům z jiných oblastí (pedagogové, výchovní poradci) velmi podstatným přínosem.

Téma sociálních dovedností je podáno vyčerpávajícím způsobem, autorka zachytila všechny jeho významné aspekty a kontexty. Kapitoly jsou seřazeny v navazující posloupnosti a vytvářejí logický oblouk od úvodního tématu socializace v dospívání přes téma samotných sociálních dovedností a faktorů stimulujících jejich rozvoj až po formulaci výzkumného problému.

Pokud už bych měl něco teoretické části vytknout, tak snad to, že nezmiňuje nově vzniklý teoretický směr, pozitivní psychologii, která si přímo klade za cíl hledat pozitivní stránky člověka a společnosti a rozvíjet je. (Např. práce P. C. Scalese jsou často citovány v souvislosti s „human strengths“, silnými stránkami charakteru, což je jedno z hlavních témat pozitivní psychologie). Nepovažuji to však za nedostatek, pojednání tématu sociálních dovedností v rámci tradiční sociální psychologie je zcela legitimní.

Výzkum si klade dva cíle: 1) analýzu vztahů mezi edukačním působením učitelů, klimatem školy a motivací k výkonu studentů, 2) provedení sociálně psychologického výcviku a evaluaci jeho účinnosti jednak na základě porovnání počátečního a cílového stavu v dané třídě, jednak na základě porovnání experimentálních tříd s třídami komparačními, ve kterých výcvik neproběhl.

Oba výzkumné projekty přinášejí ucelený, svým způsobem uzavřený systém nových poznatků, zároveň jsou však velmi inspirativní a vybízejí k formulaci navazujících výzkumných projektů, které by naznačené vztahy dále explorovaly.

Oproti teoretické části má však část výzkumná určité drobné formální nedostatky. Zatímco poznatky v teoretické části jsou podány jasně a srozumitelně, prezentace výsledků je na některých místech poněkud nepřehledná. Většina výsledků je shrnuta v tabulkách, některé výsledky jsou bez výraznějšího opodstatnění (s výjimkou profilů sémantického diferenciálu) prezentovány jako grafy – autorka pak musí popisné statistiky a výsledky testů významnosti uvádět v textu. Některé tabulky navíc uvádí v přílohách a pak musí celou řadu číselných údajů vypisovat v textu. Např. s. 157 je celá zaplněna závorkami s deskriptivními statistikami, což značně znesnadňuje četbu, umístění tabulky by bylo vhodnější. V Grafu 6 na s. 174 autorka prezentuje výsledky škál s odlišnou polaritou, kdy v jednom případě vyšší bodová hodnota znamená vyšší úroveň proměnné (vztahy se spolužáky) a ve druhém případě vyšší úroveň proměnné je vyjádřena nižší bodovou hodnotou (kladné pocity). Graf potom působí matoucím dojmem, čtenář dostává věcně nesprávnou vizuální informaci, že studenti po absolvování výcviku mají méně kladných pocitů.

Slovní komentář k výsledkům ze sémantického diferenciálu je na některých místech věcně nesprávný. Jednou autorka správně uvádí, že studenti SOŠ hodnotí školní prostředí jako „méně laskavé“ ve srovnání se studenty gymnázií (škála krutý – laskavý, hodnota na sedmibodové škále je vyšší než středová hodnota 4), v jiném případě ale mluví o tom, že studenti SOŠ vidí školní prostředí ve srovnání s gymnazisty jako „zbabělejší“ (škála zbabělý – statečný) – průměr na škále je však opět vyšší než středová hodnota 4, proto by bylo správné uvést, že prostředí vidí jako „méně statečné“.

Pokud jde o diskusi, tato část je velmi obsáhlá a autorka v ní dokazuje, že je schopná kriticky zhodnotit svá zjištění a vhodně je zasadit do kontextu jak zahraničních, tak domácích výzkumů.

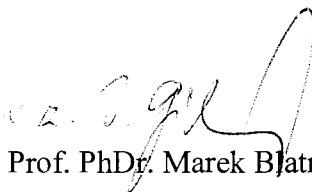
Závěrem bych ještě rád zmínil některé širší souvislosti předkládané disertační práce. PhDr. Lenka Krejčová pro svůj výzkum získala podporu Grantové agentury ČR, což svědčí o kvalitě jejího projektu. Významná je i skutečnost, že studie PhDr. Krejčové je součástí dlouhodobého, systematického výzkumu v oblasti pedagogické a sociální psychologie na Katedře psychologie FF UK, který v národním měřítku představuje velký potenciál obecně a pro téma PhDr. Krejčové vytváří kvalitní zázemí pro jeho další rozpracování.

Do diskuse mám tyto dvě otázky:

- 1) Velmi by mě zajímaly další perspektivy výzkumu sociálních dovedností, zda PhDr. Krejčová připravuje návazné projekty, případně zda hodlá v provedené studii ještě pokračovat – analýza dopadů sociálněpsychologického výcviku v delším časovém horizontu by byla jistě nejen velmi zajímavá, ale i cenná z praktického hlediska.
- 2) Autorka se rozhodla použít neparametrickou statistiku (K-S test, Spearmanův korelační koeficient), svou volbu ale nezdůvodňuje. Prosím proto o objasnění této volby.

Závěr. PhDr. Lenka Krejčová předložila vysoce kvalitní disertační práci, která je založena na rozsáhlé, recentní poznatkové bázi, dobře promyšleném projektu a náročném výzkumu a která především přináší nové poznatky k tématu sociálních dovedností a inspiruje k dalšímu výzkumu. Práce PhDr. Krejčové má také velký aplikační potenciál a díky své čtivosti, přehlednosti a sdělnosti může oslovit i odborníky z jiných oborů a pomáhajících profesí. Domnívám se, že po nezbytných drobných úpravách by měla být publikována knižně. Disertační práce PhDr. Lenky Krejčové splňuje všechny nároky kladené na tento typ prací a proto ji **doporučuji k obhajobě.**

V Brně 7.8.2009

Prof. PhDr. Marek Blatný, CSc.